

# Στη Θεσπρωτία με τον Edward Lear

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 2015



# Σούλι

# Ιανουάριος 2015



5 Μαΐου 1849

“Διασχίσαμε το ρέμα και ξεκινήσαμε την ανάβαση στα δεξιά του γκρεμού, μέσα από στενά και απόκρημνα μονοπάτια που οδηγούν σε ένα πολύ ψηλό σημείο από το οποίο αρχίζει το δύσκολο πέρασμα των στενών του Σουλιώτικου. Κι ενώ μοχθούσαμε ανεβαίνοντας τον λόφο, δεν απασχολούσε τη σκέψη μου το πραγματικά ενδιαφέρον τοπίο αλλά οι θύμησες των εκπληκτικών γεγονότων που συνδέονται με τους αγώνες των ηρωικών ανθρώπων που σαράντα χρόνια πριν είχαν εξοντωθεί ή εξοριστεί από τον τύραννο εχθρό τους. Κάθε στροφή κατά μήκος του περάσματος το οποίο είμαι έτοιμος να διαβώ έχει σημαδευτεί από κάποια συνομοσία ή σφαγή: κάθε γραμμή στο Χρονικό του τελευταίου Σουλιώτικου πολέμου είναι χαραγμένη με αίμα...

... Απ’ όσο θυμάμαι, λίγα μόνο τοπία μπορούν να συναγωνιστούν σε αγριότητα το κάστρο της Κιάφας ή το κάστρο του Σουλίου και, με εξαίρεση τις ερήμους στη χερσόνησο του Σινά, δεν έχω αντικρύσει πουθενά έναν τόσο γραφικό και παράξενο τόπο.”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Η είσοδος στο φαράγγι του Αχέροντα (Πύλες του Άδη)

5 Μαΐου 1849

Υδατογραφία και σέπια πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	



Το κάστρο της Κιάφας και το φαράγγι του Αχέροντα  
6 Μαΐου 1849

Σέπια, αραιό μελανό και μπλε υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

ΔΕΥ	ΤΡΙ	ΤΕΤ	ΠΕΜ	ΠΑΡ	ΣΑΒ	ΚΥΡ
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

# Η πεδιάδα του Αχέροντα

# Μάρτιος 2015



6 Μαΐου 1849

“Σύντομα διασχίσαμε πάλι τον Αχέροντα, στην περιοχή της ερειπωμένης εκκλησίας της Γλυκής, όπου ο ποταμός γίνεται αξιοσημείωτα πλατύς. Οι Αλβανοί που μας συνόδευαν πέρασαν τα ορμητικά νερά πιασμένοι χέρι-χέρι. Σε κάθε στροφή του φαράγγιού, μέσω του οποίου κυλά ο ποταμός, έχει κανείς πολύ διαφορετικές και υπέροχες απόψεις του Σουλίου, αλλά από το σημείο αυτό η γενική εικόνα του τοπίου είναι ιδιαίτερα επιβλητική. Ανυπομονώντας να φτάσω στην Πάργα πριν νυχτώσει, δεν επισκέφθηκα τα ερείπια της Γλυκής αλλά ακολούθησα τη διαδρομή μέσα στον κάμπο, ανάμεσα σε ορυζώνες, προς το χωριό της Ποταμιάς όπου και σταματήσαμε το μεσημέρι...”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

## Η έξοδος του Αχέροντα από το φαράγγι

6 Μαΐου 1849

Σέπια, αραιό μελανό, πράσινο και πορφυρό υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

# Πάργα

# Απρίλιος 2015



## Το κάστρο της Πάργας

7 Μαΐου 1849

Υδατογραφία και σέπια πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

7 Μαΐου 1849

“Γύρω στις 09:00 φτάσαμε στους όμορφους και εκτεταμένους ελαιώνες, για την καλλιέργεια των οποίων είναι γνωστή η Πάργα: ντύνουν όλους τους τριγύρω λόφους και κρέμονται, ευχάριστοι και θαλεροί, πάνω από τον βράχο και τον γκρεμό μέχρι τη θάλασσα...”

...Μου βρήκαν κατάλυμα σε ένα πολύ αξιοπρεπές σπίτι, αληθινό καταφύγιο από τη ζέση του μεσημεριού, για το οποίο ήμουν ευγνώμων. Το απόγευμα και το βράδυ έκανα πολλά σχέδια από όλες τις πλευρές του ακρωτηρίου της Πάργας. Από κάθε άποψη είναι υπέροχη, πολύ διαφορετική γενικά από το αλβανικό τοπίο και ο χαρακτήρας της θυμίζει περισσότερο σκηνικό στις ακτές της Καλαβρίας ή του Αμάφι. Όμως, παρά το ευχάριστο βράδυ, τα αστραφτερά λευκά κτίρια που στεφανώνουν τον βράχο στα πόδια του οποίου παφλάζουν τα κύματα, το θρόισμα των ελιών από πάνω μου, το μοναστήρι στο νησάκι και την απέραντη λαμπερή θάλασσα, παρόλα αυτά ένιωθα ανυπόμονος να φύγω από την Πάργα. Η εικόνα, ψεύτικη ή αληθινή, της 10ης Απριλίου 1819 ξεπρόβαλε μπροστά μου και ευχήθηκα με όλη μου την καρδιά να μην είχα επισκεφτεί την Πάργα.”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

# Πάργα

Μάιος 2015



## Η Πάργα

7 Μαΐου 1849

Σέπια, αραιό μελανό και μπλε υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

ΔΕΥ	ΤΡΙ	ΤΕΤ	ΠΕΜ	ΠΑΡ	ΣΑΒ	ΚΥΡ
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

# Μαργαρίτι

# Ιούνιος 2015



## Άποψη του Μαργαριτίου

8 Μαΐου 1849

Σέπια και αραιό υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

8 Μαΐου 1849

“Πριν τις 11:00 φτάσαμε στο Μαργαρίτι. Βρίσκεται σε μια στενή κοιλάδα που περιβάλλεται από λόφους χωρίς κάποια ιδιαίτερη ομορφιά. Υπάρχουν, ωστόσο, πολλές μικρές ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες που μας αποζημιώνουν. Στις πλαγιές του λόφου βρίσκονται διάσπαρτα πολλά τούρκικα σπίτια με κήπους. Πάνω από τα οπωροφόρα δέντρα ξεπροβάλλουν ένας-δύο μικροί μιναρέδες και πλούσιες συστάδες από πλατάνια σκιάζουν την κοιλάδα.

Το Μαργαρίτι, που παραμένει ένας σημαντικός τόπος, είχε κάποτε μεγάλη έκταση και ισχύ και ήταν ένα από τα τελευταία μέρη που αντιστάθηκαν στη δύναμη του Αλή, αλλά στο τέλος είχε και αυτό την ίδια τύχη με τις γειτονικές περιοχές.”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

# Παραμυθιά

# Ιούλιος 2015



## Η κοιλάδα του Κωκυτού & το όρος Χιονίστρα

8 Μαΐου 1849

Σέπα, αραιό πορφυρό και πράσινο υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

8 Μαΐου 1849

“...Σύντομα αρχίσαμε να κατεβαίνουμε προς τους καταπράσι-  
νους και ευχάριστους κάμπους της Παραμυθιάς. Η πόλη και το  
κάστρο της βρίσκονται στο βόρειο άκρο της πεδιάδας που προ-  
στατεύεται από εντοπωσιακά βουνά. Σε κάθε βήμα μας στην  
πεδιάδα του Κωκυτού φαινόταν ολοένα και πιο όμορφος ετούτος  
ο έξοχος τόπος, που είναι χωρίς αμφιβολία μία από τις πιο σπου-  
δαίες πόλεις στην Αλβανία. Τα βουνά που περικλείουν την κοιλά-  
δα από κάθε πλευρά αποκρύπτουν οποιαδήποτε μακρινή θέα,  
αλλά ο ίδιος ο λόφος της Παραμυθιάς έχει από μόνος του τόσο  
ενδιαφέρον, ικανό να απασχολήσει έναν καλλιτέχνη για πολύ  
καιρό.

Η κορυφή του βράχου, στις πλευρές του οποίου είναι χτισμένα τα  
σπίτια της πόλης, στέφεται από ένα κάστρο και κάτω από αυτό  
βρίσκονται διάσπαρτες γραφικές κατοικίες ανάμεσα σε κυπαρίσ-  
σια και όλα τα είδη της βλάστησης. Ρέματα, πέτρινες βρύσες, ελ-  
ληνικές εκκλησίες και τζαμιά, ένα δεύτερο κάστρο πάνω από την  
περιοχή που μπορεί να θεωρηθεί ως η κάτω πόλη, μεγάλες συστοι-  
χίες από ψηλά δέντρα στην κοιλάδα και το γεμάτο έλατα βουνό  
προσθέτουν γοητεία και μεγαλείο στο τοπίο.”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		





## Άποψη της Παραμυθιάς

9 Μαΐου 1849

Σέπια, αραιό μελανό, πορφυρό και πράσινο υδρόχρωμα πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

ΔΕΥ	ΤΡΙ	ΤΕΤ	ΠΕΜ	ΠΑΡ	ΣΑΒ	ΚΥΡ
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						



Το θέατρο στους Δραμεσιούς (Δωδώνη)

10 Μαΐου 1849

Υδατογραφία και σέπια πάνω από γραφίτη σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

10 Μαΐου 1849

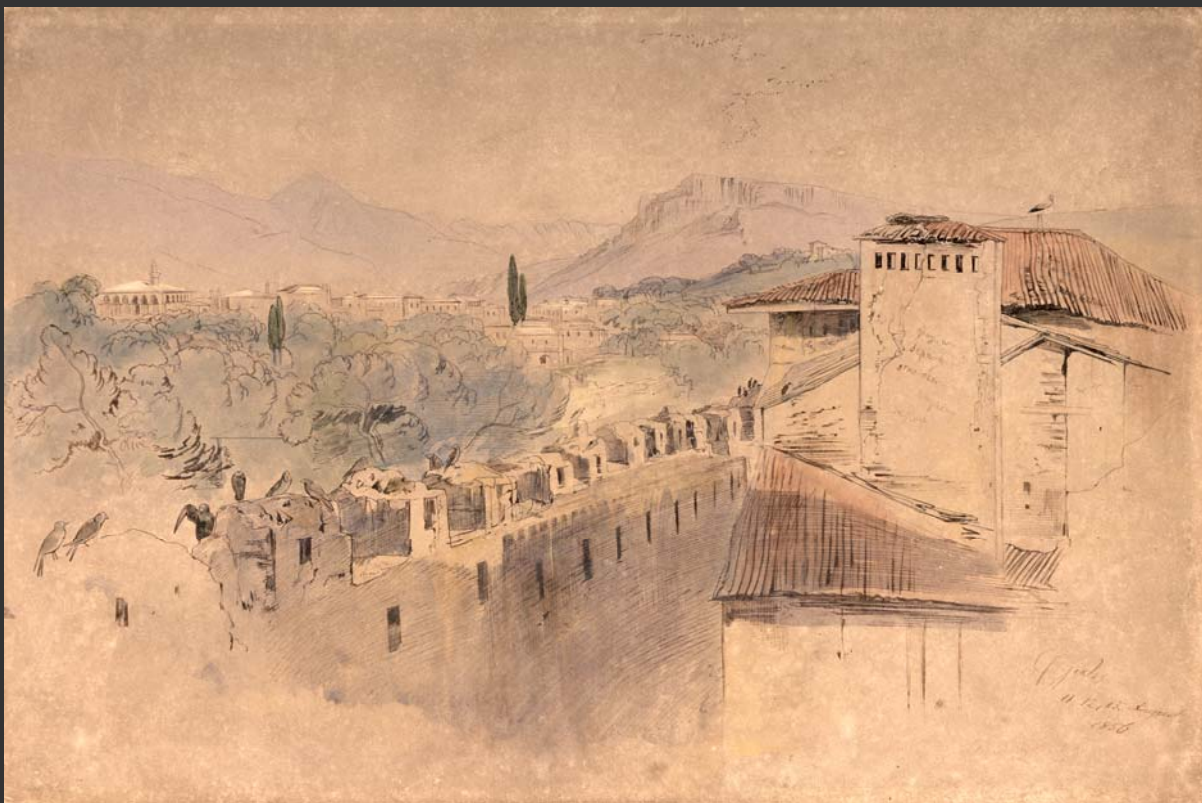
“Ωστόσο, αποφασισμένος να δω τα ερείπια στους Δραμεσιούς, περπάτησα προς τα εκεί με έναν οδηγό... Παρά το κρύο ανεμοβρόχι, που σχεδόν μας έκρυβε τη θέα προς το βουνό Ολύτσικα, ήταν αδύνατο να μην εντυπωσιαστώ από το επιβλητικό μέγεθος και τη θέση του σπουδαίου αυτού θεάτρου το οποίο, με βάση τις διαστάσεις του, κατατάσσεται στην ίδια κατηγορία με τα μεγαλύτερα θέατρα της Ελλάδας, της Σπάρτης, του Άργους, της Αθήνας, της Μεγαλόπολης κλπ, έχοντας συνολική διάμετρο 460 πόδια.

Θεωρείται ότι τα εκτεταμένα αυτά ερείπια ανήκουν σε ένα ιερό και στον χώρο για τις δημόσιες συναθροίσεις των Μολοσσών... Λυπήθηκα πολύ που δεν ήμουν σε θέση να σχεδιάσω έτσι όπως θα ήθελα σε αυτό το ενδιαφέρον σημείο, παρόλο που έκανα ένα σχέδιο. Αν όμως οι συνθήκες ήταν κατάλληλες, η κοιλάδα κάτω από το τεράστιο θέατρο, με τις ψηλές κορυφές του Ολύτσικα να δεσπόζουν από πάνω και τις πυκνές συστάδες των δέντρων στους πρόποδες, θα με έβαζε σε πειρασμό να περάσω ολόκληρη τη μέρα εκεί.”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

# Φιλιάτες



## Άποψη των Φιλιατών

11-13 Αυγούστου 1856

Μολύβι, πένα και υδατογραφία σε χαρτί

© Γεννάδειος Βιβλιοθήκη/Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα

# Οκτώβριος 2015

13 Αυγούστου 1856

“...Στις 9 επιστρέψαμε στην ακτή και τρέξαμε στη Σκάλα Σαγιάδας, όπου νωρίς στις 10 αποβιβαστήκαμε, μαζί με τον Γεώργιο και τις αποσκευές. Σύντομα εγκατασταθήκαμε στο σπίτι του Τζαφέρ πασά, που τόσο θα ήθελα να μπορούσες να το δεις. Είναι ένα από αυτά τα περίεργα τούρκικα σπίτια όλο στέγες και καφασωτά, και περιβάλλεται από μια αυλή με τοίχους και πύργους. Οι τοίχοι είναι μαύροι από τις κάργιες και οι πύργοι άσπροι από τους πελαργούς.”

*Από επιστολή του Edward Lear στην αδελφή του Ann*

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

# Οι καταρράκτες του Καλαμά



## Οι καταρράκτες του Καλαμά

Σχέδιο για εικονογράφηση του ποιήματος του Άλφρεντ Τέννυσον «Στον Edward Lear για τα ταξίδια του στην Ελλάδα»  
1885

Αραιό υδρόχρωμα σέπιας και λευκό Κίνας σε χαρτί

© Βιβλιοθήκη Houghton του Πανεπιστημίου Harvard

# Νοέμβριος 2015

5 Νοεμβρίου 1848

“...Ίσως ένα από τα ομορφότερα σημεία της πρωινής διαδρομής ήταν κοντά στους καταρράκτες του Καλαμά (τρεις ώρες αφότου αφήσαμε τη Ζαραβίνα), που συνέχιζα να το θαυμάζω ακόμα και κάτω από το αδιάκοπο χιονόνερο και τον δριμύ αέρα. Μετά από μία κουραστική ανάβαση μέσα στο κρύο φθάσαμε στον λόφο της Ζίτσας, ένα μέρος που ανυπομονούσα να επισκεφτώ περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο στην Αλβανία...”

Edward Lear, *Journals of a Landscape painter in Albania &c.* (London, 1851)

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

# Βουθρωτό

# Δεκέμβριος 2015



Το Βουθρωτό, τόπος με πλούσια μυθολογία και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, υμνήθηκε χαρακτηριστικά από τον Βιργίλιο (*Αινειάδα*) και έγινε γνωστό από τα εκτενή περιηγητικά κείμενα των François Rouqueville και William Martin Leake.

Ο Edward Lear επισκέπτεται την περιοχή στα 1857. Αντί για γραφικά ερείπια, τα σχέδιά του αποτυπώνουν το μεγαλείο του τοπίου και την παρθένα φύση σε μία πανέμορφη, άγρια και ανεξερενήτη ακόμη γωνιά των ηπειρωτικών παραλίων.

## Η πεδιάδα του Πάβλα & η λιμνοθάλασσα του Βουθρωτού

7 Μαρτίου 1857

Μολύβι, πένα και υδατογραφία σε χαρτί

© Γεννάδειος Βιβλιοθήκη/Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα

Δ Ε Υ	Τ Ρ Ι	Τ Ε Τ	Π Ε Μ	Π Α Ρ	Σ Α Β	Κ Υ Ρ
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			



Η περιοδική έκθεση «Στη Θεσπρωτία με τον Edward Lear» διοργανώθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας σε συνεργασία με το Κέντρο Ιστορικών Μελετών Θεσπρωτίας και παρουσιάστηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας από τις 14 Νοεμβρίου 2014 έως τις 11 Ιανουαρίου 2015.

Η έκθεση έχει ως στόχο να παρουσιάσει στο κοινό το σχετικά άγνωστο έργο του Άγγλου ζωγράφου, ποιητή και περιηγητή Edward Lear (1812 - 1888) για τον ευρύτερο θεσπρωτικό χώρο, από την Πάργα έως το Βουθρωτό και από τους Φιλιάτες έως τη Δωδώνη, τον οποίο εκείνος περιηγήθηκε στα 1849, 1856 και 1857. Στο σύνολο των γνωστών, μέχρι σήμερα, έργων του Lear για την περιοχή συγκαταλέγονται περισσότερα από 40 σχέδια, υδατογραφίες, λιθογραφίες και ελαιογραφίες, που ζωντανεύουν με φωτογραφική λεπτομέρεια και ποιητική διάθεση τους τόπους που τόσο πολύ μάγεψαν τον ευαίσθητο βικτωριανό καλλιτέχνη και μας μεταφέρουν πίσω στον χρόνο προσφέροντας, σαν ένα περιηγητικό αφήγημα, πολύτιμες πληροφορίες για μια Θεσπρωτία που χάθηκε για πάντα.



Οδοιπορικό του Edward Lear στον ευρύτερο θεσπρωτικό χώρο (1849, 1856, 1857)

Η έκθεση παρουσιάστηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας με την ευγενική υποστήριξη της Περιφερειακής Ενότητας Θεσπρωτίας και του Δήμου Σουλίου, τη συνδρομή της Γενναείου Βιβλιοθήκης/Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου και του Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις.